

Przegląd wybranych czasopism zagranicznych

Solomon Dersso, *Forty years of the African Charter and the reform issues facing the discourse and practice of human rights* (Czterdzieści lat Karty Afrykańskiej i problemy reform, przed którymi stoi polemika z prawami człowieka i praktyka ich stosowania) „African Human Rights Law Journal” 2021, vol. 21, no. 2, s. 649–668, <http://dx.doi.org/10.17159/1996-2096/2021/v21n2a26>

Inspiracją do powstania artykułu stała się czterdziesta rocznica uchwalenia Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów – Karty Afrykańskiej (27 czerwca 1981 r. w Nairobi, Kenia), stanowiącej normatywną podstawę afrykańskiego systemu ochrony praw człowieka. To moment, w którym – jak wskazuje autor opracowania – wszystkie państwa świata, w tym afrykańskie, uczestniczą w wydarzeniach zagrażających systemowi praw człowieka, związanymi z globalną pandemią COVID-19.

S. Dersso prowadzi rozważania dotyczące wielu złożonych wyzwań, przed którymi stoją obecnie Karta Afrykańska i cały afrykański system ochrony praw człowieka. Główna teza artykułu sprowadza się do założenia, że przyszłość i wiarygodność praw człowieka zależą od tego, czy i ewentualnie w jaki sposób zostaną naprawione istniejące i cały czas ujawniane wady systemu. Autor podkreśla, że wciąż istnieje konieczność wprowadzenia reform, o której dwie dekady temu mówił niezjący już Christof Heyns.

Rozmyślenia zostały podzielone na kilka części, w których autor omawia kolejno historyczny wkład i aktualne znaczenie Karty Afrykańskiej, analizuje obecny stan praw człowieka na kontynencie, a w końcu porusza kwestie praw człowieka uwidocznione przez pandemię COVID-19.

Dersso rozpoczyna swoją analizę stwierdzeniem, że Karta Afrykańska jest czymś więcej aniżeli normatywnym potwierdzeniem praw człowieka jako abstrakcyjnych, naturalnych atrybutów osoby ludzkiej. Jego zdaniem dokument ten jest wyrazem konkretnych doświadczeń historycznych i cywilizacyjnych w walce na rzecz wolności i godności człowieka. Nie tylko określa katalog praw i wolności, w postaci Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów (Komisji Afrykańskiej), lecz także ustanawia mechanizm monitorowania i realizacji praw, wolności oraz pociągania do odpowiedzialności poszczególnych państw. Kontynuując, Dersso pisze, że ostateczne uchwalenie tego traktatu zakończyło debatę na temat zasadności praw człowieka w Afryce, stanowiło też źródło inspiracji dla opracowania krajowych aktów dotyczących praw człowieka. Karta Afrykańska utworzyła również drogę do ustanowienia innych instytucji zajmujących się prawami człowieka (np. Afrykański Komitet Ekspertów do spraw Praw i Dobrobytu Dziecka został powołany w 1990 r. mocą Afrykańskiej Karty Praw i Dobrobytu Dziecka, Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów – w 1998 r. mocą Protokołu do Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów). Karta Afrykańska na poziomie regionalnym przyczyniła się do polityczno-prawnej ewolucji kontynentu, z kolei na poziomie globalnym wzbogaciła

międzynarodowy korpus praw człowieka, wypełniając tym samym istniejące luki w prawie międzynarodowym.

Odnosząc się do stanu praw człowieka w Afryce, Derrso wskazuje, że nawet powierzchowny przegląd systemu pozwala dostrzec ogromną przepaść istniejącą między obietnicami jego twórców a rzeczywistą sytuacją większości ludzi na kontynencie. Pomimo postępu na poziomie normatywnym i instytucjonalnym oraz powszechnie rosnącej akceptacji i świadomości społeczeństw afrykańskich w zakresie praw człowieka źródła zagrożeń dla tych praw oraz skala i powtarzalność naruszeń nadal są niepokojące. Rządy stosują środki naruszające wolność wypowiedzi, przesłania się i zgromadzeń czy wolność prasy. Zdecydowana większość mieszkańców egzystuje w warunkach niezapewniających zaspokojenia podstawowych potrzeb. W 2020 r. ponad pół miliarda osób na kontynencie żyło w warunkach skrajnego ubóstwa. Zdaniem autora stan praw człowieka w Afryce jest zły, a sytuacja wciąż się pogarsza. Zauważalne są rozbieżności między założeniami Karty Afrykańskiej a realiami życia większości ludzi.

Wraz z pojawieniem się pandemii COVID-19 uwypukliły się istniejące już wcześniej problemy, a dodatkowo pojawiło się wiele nowych trudności. Z raportów Komisji Afrykańskiej wynika, że pandemia dotyka kilku aspektów praw człowieka. Zachorowalność i śmiertelność wywołana wirusem stanowią najpoważniejsze zagrożenie dla podstawowych praw człowieka – obnażają braki strukturalne i słabość państw regionu w zakresie zapewnienia dostępu do praw społeczno-gospodarczych, a także pogłębiają nierówności. Autor podkreśla, że przy podejmowaniu walki z pandemią i próbach zapewnienia odpowiednich środków ochrony trzeba brać pod uwagę kwestie problemów dotyczących praw człowieka.

W kolejnej części opracowania Derrso poddaje analizie postanowienia zawarte w oświadczeniu Komisji Afrykańskiej z 24 marca 2020 r. dotyczącym skutecznej reakcji na rozprzestrzenianie się COVID-19 w Afryce. Wynika z niego, że pandemia jest jednym z najpoważniejszych i trwałych wyzwań mających negatywne konsekwencje dla praw człowieka. Uwypukliła słabości i nierówności społeczeństw afrykańskich, braki w ich systemach zarządzania i w rozwoju gospodarczym oraz luki istniejące w zakresie praw człowieka. W obliczu pandemii jeszcze wyraźniej widać, że woda, urządzenia sanitarne, opieka zdrowotna, mieszkanie i edukacja to podstawowe prawa, do których dostęp na kontynencie afrykańskim jest niezwykle ograniczony.

Podsumowując, autor stwierdza, że pomimo znaczącego wkładu Karty Afrykańskiej we wzmocnienie systemu ochrony praw człowieka, głównie na poziomie normatywnym i instytucjonalnym, w praktyce jego wpływ na zapewnienie zwykłym ludziom możliwości korzystania z należnych im praw pozostawia wiele do życzenia.

*Anna Dąbrowska**

DOI: 10.14746/spp.2022.1.37.10

* Anna Dąbrowska, dr, LL.M., Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, e-mail: anna.dabrowska@uthrad.pl, <https://orcid.org/0000-0001-7843-3816>.